

Norske leger mot atomvåpen

Nr. 1 - 2016 - Årgang 34

Intervju: Grethe Østern
Atom maktene: India
Ikkespredningsavtalen

En tryggere verden uten atomvåpen

Politikk er å ville

JOHN GUNNAR MÆLAND
LEDER
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

”Politikk er å ville” er tittelen på Erik Solheims bok fra 2013, hvor han reflekterer over sine år som politiker på venstresiden. En sentral tese i boken er at politikere og embetsverk er mer opptatt av ikke å gjøre feil, enn å få til viktige endringer. Det stadige jaget etter høyere oppslutning på meningsmålingene får politikerne til å følge flokken, ikke lede den. Derfor preges politikken av ”den tilfredse majoritet”, som gjerne ønsker status quo.

I utenrikspolitikken kan samme forsiktighet føre til overdreven lydighet mot stormaktene, særlig dem vi regner som våre allierte. Spesielt i urolige tider gjelder det å sitte stille i båten og ikke provosere. Såkalte realpolitiske hensyn trumfer ofte en politikk basert på menneskelige verdier.

Menneskeheten står nå overfor to store eksistensielle trusler, begge høyst reelle og påtrengende. Den ene er klimakatastrofen, den andre er trusselen om atomkrig. Den første er allerede i ferd med å manifestere seg, og spørsmålet er ikke lenger om global oppvarming skjer, men om hvor omfattende den vil bli. I medisinsk språkbruk er den en kronisk progredierende sykdomstilstand med en kjent, men vanskelig behandlingsbar årsak. Vi er nå henvist til skadebegrensende tiltak.

Atomkrigstrusselen er å sammenligne med en potensielt katastrofal hendelse som kan unngås helt. Vi vet hva som må til: et forbud mot og eliminering av atomvåpen.

Begge truslene overskygger alle andre utfordringer og burde kreve politikernes fulle oppmerksomhet og handling. I stedet preges politikken på dette området av halvhjertede verbale forpliktelser og handlingslammelse. Frykten for å gjøre noe upopulært holder våre ledere i

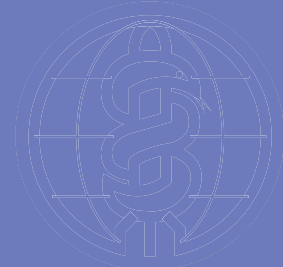
skinnen. Ikke stikke hodet ut, ikke gå foran, ikke våge.

I fjor var vi vitne til et enestående unntak, da den tyske kansleren Angela Merkel uten forbehold åpnet Tyskland opp for flyktningene fra Syria. ”Das schaffen wir”, sa Merkel, lik en moderne Marte Svennerud som med sitt ”Itte ´no knussel” tok imot alle de sju foreldreløse barna. Merkel handlet slik vi vil at store ledere skal handle: med hodet og hjertet, samtidig.

Klimautfordringen er kompleks og krever en global dugnad hvor alle er villig til å ofre noe nå for å redde fremtidige generasjoners eksistensgrunnlag. Våre ledere må tørre å ta slike beslutninger for oss. I en krigssituasjon aksepterer vi ”blod, svette og tårer”. Klimakrigen krever samme beslutsomhet og innsatsvilje.

Atomvåpentrusselen er i utgangspunktet langt enklere å løse: lederne for de ni atommaktene må bli enige om en plan for fullstendig nedrustning. For 46 år siden skrev de aller fleste av disse statene under på ikkespredningsavtalen, hvor de forplikter seg til å forhandle med sikte på nedrustning og en avtale for ”...general and complete disarmament.” Verden har ventet alt for lenge på at politikerne skal følge opp sine ord og løfter. Nå må den store majoritet av verdens atomvåpenfrie land sette atommaktene under press ved å fremforhandle et folkerettslig forbud mot disse våpnene.

Dessverre ble vi i 2015 påny vitne til avstanden mellom ord og handling i dette politisk sett så viktige spørsmålet. Et flertall i Stortinget ønsket at Norge skulle ta en pådriverrolle i arbeidet for en slik avtale. Likevel har den norske regjering trukket hodet inn i skallet og lagt seg lydig inn i NATO-folden, tydelig tilkjennegjort gjennom stemmegivningen i FNs generalforsamling sist høst. Riktignok heter det at Norge og NATO er for en atomvåpenfri verden, men vi må ha disse våpnenes beskyttelse så lenge andre land har dem. Dette sirkelargumentet fører oss ingen steds hen. Er det slik strutsopolitikk vi ønsker?

4

70 ÅR ER NOK

5

NYHETER

6-7

INTERVJU MED GRETHE
ØSTERN

9-13

DEN KJERNEFYSSISKE
BRENSLSKJEDEN

12-14

ATOMMAKTENE: INDIA

15

LANDSMØTE 2016

16-18

IKKESPREDNINGSAVTALENS
ARTIKKEL VI

Endelig!

ANE DROUGGE VASSBOTN
ORGANISASJONSEKRETÆR
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Endelig har annen presse enn dette medlemsbladet gitt atomvåpen den spalteplassen det fortjener. Vi har kunnet lese opplysende artikler om spillet på Stortinget i både Dagsavisen, Klassekampen og Morgenbladet, til og med VG. Nå skal det sies at VGs politiske redaktør, Hanne Skartveit, mener at «Et forbud mot atomvåpen vil ikke gi oss en tryggere verden.» Heldigvis har hun blitt motsagt av mer enn en debattant, blant annet Irene Halvorsen i Dagsavisen.

En del av diskusjonen blant partiene går på om vårt medlemskap i Nato forhindrer Norge i å arbeide for et forbud. Jeg tror ikke det, og jeg tror det går an å være Nato-til-

henger samtidig som man vil ha et forbud mot atomvåpen og en atomvåpenfri verden. Hvis du vil lese mer kan du både se på intervjuet med Grethe Østern og artikkelen om NPTs artikkel VI.

Uansett mening om norsk Nato-medlemskap er det fortsatt bred enighet i den norske befolkningen og på Stortinget om et forbud mot atomvåpen. Forhåpentligvis vil medias dekning av saken den siste tiden føre til at flere engasjerer seg.

Forsidebilde: Verden i våre hender. Slekten Homo sapiens truer klodens eksistens. Global oppvarming og atomkrig har begge potensialet for å ødelegge livsgrunnlaget på jorden.

Medlemsbladet for Norske leger mot atomvåpen

ISSN 0808 2111

REDAKSJONEN

Ane Drougge Vassbotn
975 81 841
ane.vassbotn@gmail.com

NLAS SEKRETARIAT

Leder: John Gunnar Mæland
Institutt for samfunnsmedisinske fag, UiB
Kalfarveien 31, 5018 Bergen
Tlf 55586075, fax 55586130
Priv. Kringlemyr 5C, 3580 Geilo
Tlf 90081052 (m)
john.meland@igs.uib.no

LAYOUT

Ane Drougge Vassbotn
Trykk: Skipnes, i 1000 eksemplarer.

IPPNW Central Office

727 Massachusetts Avenue
MA 02139-3323, USA
Tlf. 617-868-5050, fax 617-8682560
E-post: ippnwbos@ippnw.org
Ex.dir. Michael Christ: mchrist@ippnw.org
www.legermotatomvapen.no, www.ippnw.org

MEDLEMSKONTINGENT

Leger:	300,-
Studenter:	100,-
Konto nr.:	3060 24 20376

Er du ikke medlem? Ta kontakt med Ane Drougge Vassbotn, ane.vassbotn@gmail.com

FNs hovedkvarter i New York. Kilde: www.unmultimedia.org/photo/

70 år med atomvåpen er nok

JOHN GUNNAR MØELAND
LEDER
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Den 24. Januar er det 70 år siden FN's hovedforsamling enstemmig vedtok sin aller første resolusjon. Denne handlet om å etablere en kommisjon som skulle legge frem forslag om fredelig bruk av atomenergi og eliminering av atomvåpen. På det tidspunktet var det bare USA som hadde utviklet atomvåpen og verden hadde en virkelig mulighet for å fjerne disse. Dessverre lyktes man ikke og fikk i stedet et vanvittig våpenkappløp mellom supermaktene som kulminerte på 1980-tallet med over 70 000 atomstridshoder. I dag er tallet redusert til vel 15 000, men til gjengjeld er det kommet til

åtte nye atommakter, med Nord-Korea som den nyeste.

Til tross for at "alle" ønsker seg en verden uten atomvåpen og at internasjonale avtaler forplikter atommaktene til å forhandle med sikte på total eliminering av disse våpnene, står nedrustningsarbeidet stille. Utålmodigheten stiger i den store majoriteten av atomvåpenfrie land, ikke minst som følge av ny innsikt i de humanitære konsekvensene av bruk av slike våpen. I perioden februar til august i år møtes landene til åpne diskusjoner om hvordan man skal komme ut av dette dødvannet, som følge av en ny FN-resolusjon vedtatt høsten 2015. Denne såkalte OEWG gir Norge en mulighet for å komme med konstruktive bidrag til hvordan FN's aller første resolusjon kan oppfylles.

VIII. RESOLUTIONS ADOPTED ON THE REPORTS OF THE FIRST COMMITTEE

1(1). ESTABLISHMENT OF A COMMISSION TO DEAL WITH THE PROBLEMS RAISED BY THE DISCOVERY OF ATOMIC ENERGY

Resolved by the General Assembly of the United Nations to establish a Commission, with the composition and competence set out hereunder, to deal with the problems raised by the discovery of atomic energy and other related matters:

1. ESTABLISHMENT OF THE COMMISSION

A Commission is hereby established by the General Assembly with the terms of reference set out under section 5 below.

2. RELATIONS OF THE COMMISSION WITH THE ORGANS OF THE UNITED NATIONS

(a) The Commission shall submit its reports and recommendations to the Security Council, and such reports and recommendations shall be made public unless the Security Council, in the interest of peace and security, otherwise directs. In the appropriate cases the Security Council should transmit these reports to the General Assembly and the Members of the United Nations, as well as to the Economic and Social Council and other organs within the framework of the United Nations.

(b) In view of the Security Council's primary responsibility under the Charter of the United Nations for the maintenance of international peace and security, the Security Council shall issue directions to the Commission in matters affecting security. On these matters the Commission shall be accountable for its work to the Security Council.

3. COMPOSITION OF THE COMMISSION

The Commission shall be composed of one representative from each of those States represented on the Security Council, and Canada when that State is not a member of the Security Council. Each representative on the Commission may have such assistance as he may desire.

4. RULES OF PROCEDURE

The Commission shall have whatever staff it may deem necessary, and shall make recommendations for its rules of procedure to the Security Council, which shall approve them as a procedural matter.

5. TERMS OF REFERENCE OF THE COMMISSION

The Commission shall proceed with the utmost despatch and enquire into all phases of the problem, and make such recommendations from time to time with respect to them as it finds possible. In particular, the Commission shall make specific proposals:

(a) for extending between all nations the exchange of basic scientific information for peaceful ends;

(b) for control of atomic energy to the extent necessary to ensure its use only for peaceful purposes;

(c) for the elimination from national armaments of atomic weapons and of all other major weapons adaptable to mass destruction;

(d) for effective safeguards by way of inspection and other means to protect complying States against the hazards of violations and evasions.

The work of the Commission should proceed by

separate stages, the successful completion of each of which will develop the necessary confidence of the world before the next stage is undertaken.

The Commission shall not infringe upon the responsibilities of any organ of the United Nations, but should present recommendations for the consideration of those organs in the performance of their tasks under the terms of the United Nations Charter.

Seventeenth plenary meeting, 24 January 1946.

2(1). RULES OF PROCEDURE CONCERNING LANGUAGES

Resolved that the General Assembly:

(a) adopts rules of procedure concerning languages in conformity with the rules herewith presented (annex);

(b) recommends to the other organs of the United Nations the adoption of language rules in conformity with the rules herewith presented;

(c) recommends that the Secretary-General makes a thorough enquiry into the question of the installation of telephonic systems of interpretation and, if possible, arranges for the establishment of such a system for the second part of the first session.

Twenty-first plenary meeting, 1 February 1946.

ANNEX

1. In all the organs of the United Nations, other than the International Court of Justice, Chinese, French, English, Russian and Spanish shall be the official languages, and English and French the working languages.

2. Speeches made in either of the working languages shall be interpreted into the other working language.

3. Speeches made in any of the other three official languages shall be interpreted into both working languages.

4. Any representative may make a speech in a language other than the official languages. In this case he shall himself provide for interpretation into one of the working languages. Interpretation into the other working language by an interpreter of the Secretariat may be based on the interpretation given in the first working language.

5. Verbatim records shall be drawn up in the working languages. A translation of the whole or part of any verbatim record into any of the other official languages shall be furnished if requested by any delegation.

6. Summary records shall be drawn up as soon as possible in the official languages.

7. The *Journals* of the organs of the United Nations shall be issued in the working languages.

8. All resolutions and other important documents shall be made available in the official languages. Upon the request of any representative, any other document shall be made available in any or all of the official languages.

9. Documents of the organs of the United Nations shall, if those organs so decide, be published in any languages other than the official languages.

3(1). EXTRADITION AND PUNISHMENT OF WAR CRIMINALS

The General Assembly:

taking note of the Moscow Declaration of 1 November 1943 by President Roosevelt, Marshal Stalin and Prime Minister Churchill concerning enemy atrocities in the course of the war, and of

**DEN NORSKE
LEGEFORENING**

Utenriksdepartementet
v/utenriksminister Børge Brende
P.b. 8114 Dep
0032 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.: 16/674

Dato: 01.02.2016

Oppfølging av FN-resolusjon om atomvåpen

Den norske legeforening er medlem av Verdens legeforening (WMA). WMA er en internasjonal forening med 112 medlemmer. WMA arbeider spesielt med menneskerettigheter og legeetiske spørsmål. På generalforsamlingen i Moskva i 2015 ble det vedtatt en uttalelse om atomvåpen som blant annet går inn for å forby atomvåpen. Uttalelsen er vedlagt.

På bakgrunn av uttalelsen fra WMA anmoder Den norske legeforening norske myndigheter ved Utenriksdepartementet i aktuelle fora å arbeide for et internasjonalt forbud mot atomvåpen.

Med hilsen

Den norske legeforening

Marit Hermansen
president

Geir Riise
generalsekretær

Vedlegg

WMA Statement on Nuclear Weapons

Grethe Østern: - Jeg forventer at atomvåpen blir brukt i min levetid

Grethe Østern i Norsk Folkehjelp er en nøkkelperson i sivilsamfunnsbevegelsen mot atomvåpen. Hun var sentral i den vellykkede prosessen fram til klasevåpenkonvensjonen og ser klare paralleller til kampanjen for å forby atomvåpen.

- Kan du fortelle litt om arbeidet for et forbud mot klasevåpen og din egen rolle?

- Mitt engasjement startet med at jeg jobbet med klaseammunisjonproblematikken i Røde Kors og gikk til Norsk folkehjelp for å jobbe med klasevåpen på heltid. Vi jobbet tett mot norske diplomater. En del av det vi jobbet med var å bevise at det ikke var nok at våpnene var utstyrt med selvdestruksjon, men at vi trengte en slutt på bruken.

Dette endte med klaseammunisjonskonvensjonen - den internasjonale avtalen som forbyr klasevåpen, som ble vedtatt av 107 stater i Dublin i mai 2008, undertegnet av 94 stater i Oslo i desember samme år og trådte i kraft 1. august 2010. Klaseammunisjonskonvensjonen forbyr bruk, produksjon, lagring og overføring av klaseammunisjon, setter tidsfrister for rydding av landområder og for destruksjon av lagre med slike våpen. Konvensjonen inneholder også banebrytende bestemmelser om rettighetene til ofre og rammede lokalsamfunn.

Til tross for at mange vil si at Østern hadde en viktig rolle, er hun selv mer beskjeden. - Jeg var involvert i forhandlingene i Dublin, men det var sammen med mange andre som også jobbet for et forbud. - **Hvordan tror du disse erfaringene kan overføres til kampanjen for å forbyr atomvåpen?** - Selv om det er store forskjeller mellom våpnene tror jeg vi kan bruke samme diplomatiske prosess og samme nettverk for å få til et forbud mot atomvåpen som vi gjorde da.

"Et forbud er ikke løsningen, men et praktisk, konkret skritt i riktig retning."

Samtidig mener Østern at et forbud ikke vil fjerne alle atomvåpen, men heller er et effektivt verktøy for utrydde atomvåpen en gang for alle. - Et forbud er ikke løsningen, men et praktisk, konkret skritt i riktig retning. Vi må slutte å kreve at en løsning skal løse problemet hundre prosent. Vi må snu problemstillingen; istedenfor å finne ut hvem som skal ødelegge det siste våpenet, må vi heller jobbe for å redusere antall atomvåpen. For det hjelper at vi reduserer antall atomvåpen i verden fra 16000 til 1000. Vi må endre holdninger slik at atomvåpen ikke lenger er legitime våpen, slutte å la de landene som vil minst bestemme, og heller la landene som ikke har atomvåpen styre. Jeg ser på atomvåpen som en reel trussel. Vi må regne med at atomvåpen blir brukt i vår levetid.»

I tillegg til sitt engasjement er Grethe Østern er medlem i den internasjonale styringsgruppen til ICAN.

- **Hvordan ser du på ICAN? Hvordan bør ICAN jobbe videre?** - ICAN er kjempebra. De er veldig velorganiserte og driver med systematisk lobbyvirksomhet. De klarer å få til støtte og er gode visuelt. Det er også flott at de klarer å appellere til de yngre. Ikke det at unge ikke

er engasjert nok, men for å få til et forbud trenger vi flere yngre aktivister. Dessverre er ICANs største svakhet penger. Norge var med å støtte ICAN fra 2010. Fordi denne støtten nå er falt bort, mangler ICAN driftsmidler. Nå må vi få andre land til å gi penger, nå som Norge har sluttet, men samtidig jobbe mot Stortinget og regjeringen for å få Norge til å gi mer.

"Dessverre er ICANs største svakhet penger."

- **Kan du fortelle litt om Norsk folkehjelps engasjement i atomvåpenspørsmålet?** - Norsk folkehjelp startet å engasjere seg i 2012, og i starten var det en del som synes det var rart og lurte på hvorfor det var noe vi skulle bry oss om. Men siden da har det vokst frem aksept for saken og et stort engasjement. Den appellerer bredt både innad og utad. Generalsekretæren vår er også veldig engasjert. Dessverre har vi gått fra å jobbe side om side med utenriksdepartementet, til å jobbe mot.

Arbeidet går imidlertid ikke knirkefritt: - Vi har vi hatt få ressurser og lite penger, det eneste vi har hatt er ett prosjekt i regi av Soldaritetsungdommen. Vi får ikke mer penger til å drive med atomvåpenproblematikk i 2016. Til sammen har dette blant annet gjort at vi ikke har hatt tid til å pleie forhold til andre aktører i sivilsamfunnet så mye som vi har villet.

Grethe Østern var veldig engasjert i arbeidet i 2015 opp mot stortingspolitikere for å få dem til å ta et klart standpunkt for et forbud mot atomvåpen. Dessverre sviktet regjeringen og Børge Brende. - I 2015 og før 2015 så man et linjeskifte i norsk politikk, med slutt på norsk støtte til forbud. Regjeringen ikke enig med et flertall på Stortinget som ønsker et forbud og at regjeringen skal arbeide aktivt for et forbud. Vi får ikke uttelling for et stortingsflertall og har en regjering som motarbeider FN. Det er frustrerende.

- **Et av regjeringens viktigste argumenter er at Norges NATO-medlemskap hindrer at Norge kan jobbe for et forbud, hva mener du om det?** - NATO er ingen hindring. Det finnes nok av rapporter som mener det er mulig å være med samtidig som man jobber for et forbud. Det handler om hva slags handlingsrom man prøver å lage seg.

Grethe Østern og Norsk Folkehjelp jobber med mange viktige spørsmål, men hun har likevel et stort engasjement rundt atomvåpen og det er derfor ikke rart å lure på hvor Grethe Østern hun tar motivasjonen sin fra.

- Jeg hadde ikke noe personlig grunn opprinnelig. Men etter å ha jobbet med problematikken og lært mer er det frykt. Det har vært mange nestenulykker, nesten bruk og misforståelser. Land med atomvåpen er villige til å bruke dem. Jeg forventer at atomvåpen blir brukt i min levetid.

FN-resolusjonene høsten 2015

JOHN GUNNAR MÆLAND
LEDER
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

I forrige medlemsblad (nr 3-2015) omtalte vi resolusjonstekstene om atomvåpennedrustning som da var under behandling i førstekomiteen til FNs generalforsamling. I tillegg til flere gjengangere ble det lagt frem fire nye resolusjonstekster som hver på sin måte støttet opp om det humanitære initiativet for en verden uten atomvåpen.

Under avstemmingen i hovedforsamlingen ble alle de fire resolusjonene endelig vedtatt med overveldende flertall, inkludert en resolusjon som nedsatte en arbeidsgruppe i FN som i 2016 skal diskutere nye juridiske tiltak for å oppnå en atomvåpenfri verden.

Dessverre opplevde vi at Norge – sammen med øvrige NATO-land – lot være å støtte noen av disse resolusjonene. Vårt naboland Sverige avga adskillig mer progressiv stemmegivning.

Stemmeresultatene ble slik:

Resolusjon	For	Mot	Avsto	Norge	Sverige
The Humanitarian Consequences of Nuclear Weapons	144	18	22	Avsto	For
The Humanitarian Pledge for the Prohibition and Elimination of Nuclear Weapons	139	29	17	Avsto	For
Ethical Imperatives for a Nuclear-Weapon-Free World	132	36	16	Mot	Avsto
Taking Forward Multilateral Nuclear Disarmament Negotiations	138	12	34	Avsto	For

Det er meget oppmuntrende at alle fire resolusjonene fikk støtte fra det overveiende flertallet av FNs medlemsland, men det er nedslående at Norge ikke kunne gi sin støtte til en tekst som simpelthen beskriver de alvorlige humanitære konsekvensene av kjernefysiske våpen ("The Humanitarian Consequences of Nuclear Weapons") og at Norge stemte i mot Sør-Afrikas tekst om de etiske imperativer for en atomvåpenfri verden.

Østerrike la frem sitt løfte fra den 3. HINW-konferansen – som nå betegnes som The Humanitarian Pledge – som en resolusjonstekst og fikk støtte fra hele 139 land. Formelt har nå 122 land sluttet seg til dette løftet. Dette viser at det humanitære initiativet, som den forrige norske regjeringen har mye av æren for, vinner økende oppslutning blant verdens land.

Lær om atomvåpen 2.0

Nå er en ny versjon av kunnskapsbasen Lær om atomvåpen tilgjengelig på norsk.

Visste du at USAs atomvåpenbudsjett er dobbelt så stort som landets bistandsbudsjett, eller at utgiftene til atomvåpen antas å utgjøre omkring 10 % av atommaktenes forsvarsbudsjetter? Vil du ha oppdaterte fakta om hvor atomvåpen finnes, hvilke internasjonale avtaler som regulerer disse, hvordan atomvåpen er bygget opp og hva slags effekter de vil ha om de brukes?

Disse spørsmålene og mange andre spørsmål knyttet til atomvåpen har Svenska Läkare mot Kärnvapen gjort enkelt for deg å finne svar på. SLMK har laget nettsiden

"Lär om kärnvapen" som er et webbasert undervisningsmaterieell hvor du kan lære mer om atomvåpen, deres konsekvenser og hvordan du kan engasjere deg i kampen mot atomvåpen. Nettsiden fremstår nå i ny design med nytt, oppdatert innhold. Norske leger mot atomvåpen og ICAN Norge har bidratt i oppdateringen og oversatt webprogrammet til norsk.

Du finner nettsiden for "Lær om atomvåpen" på <http://laromkarnvapen.se/no/> eller via NLAs hjemmeside: <http://legermotatomvapen.no/>

Den kjernefysiske brenselkjeden

Fra: Lær om atomvåpen <http://laromkarnvapen.se/hva-er-atomvapen/atomvapens-utvikling>

De vanligste materialene til atomvåpen er uran (U) og plutonium (P). Mens uran forekommer som et naturlig element i jordsmonnet er plutonium i utgangspunktet ikke-eksisterende i naturlig form, og skapes derfor syntetisk i atomreaktorer av uran-238. Naturlig uran består i hovedsak av to isotoper, U-235 og U-238. Begge har svært lange halveringstider på henholdsvis 0,7 og 4,5 milliarder år.

Uran som finnes i naturen har en meget lav konsentrasjon av U-235 (0,7%). Drivstoff for sivile kjernekraftreaktorer må inneholde 3-4% U-235, og for å oppnå våpenkvalitet kreves 90% U-235. Derfor må uranet anrikes, noe som gjøres ved hjelp av sentrifugering som separerer materialet og øker konsentrasjon av den nødvendige isotopen U-235.

Plutoniumrester fra kjernefysiske reaktorer for energi kan brukes til å bygge et atomvåpen, selv om prosessen er tungvint på grunn av plutoniumets farlige stråling. Også blandingen av andre isotoper som ikke skal være en del av et atomvåpen er farlige. Militær bruk av utarmet uran anvendes i panserbrytende ammunisjon, og også som forsterkning i stridsvogners panser. Bruken av utarmet uranvåpen har store helsemessige konsekvenser for befolkningen i de områder hvor disse våpnene blir brukt, siden stoffet avgir stråling. I tillegg er uran et giftig tungmetall.

Uranutvinning

Gruvedrift er det første trinnet i prosessen med å skaffe naturlig uran for atomvåpen. Uranmalm kan hentes ut på forskjellige måter, i dagbrudd, under jorden eller ved å kjemisk filtrere uran fra malm med lave nivåer av uran.

Uranmalm finnes i berggrunnen og eksisterer i noen få land. De største gruvene ligger i Canada og Australia, men uranminer finnes også i Namibia, Sør-Afrika, Kasakhstan, Usbekistan og Russland. Selv Sveriges berggrunn er rik på uran og noen hevder at så mye som 15 prosent av verdens uranressurser kan ligge gjemt i Sveriges grunnfjell. Sverige har ikke utvunnet uran siden slutten av 1960-tallet. Spørsmålet er svært kontroversielt fordi uran brukes til kjernekraft og atomvåpen, men siden prisen på uran har steget, har interessen økt.

Gruvedriften skader landskapet, og etterlater millioner av tonn med farlig avfall. Disse restene blir kalt "tailings". Gruvedriften skjer ofte i områder som tilhører urfolk og medfører at disse folkegruppene har fått ødelagt sine lokalsamfunn og sitt miljø i både Nord-Amerika, Australia, Afrika og Asia. Hvert tonn uranoksid som produseres etterlater seg tusenvis av tonn farlig avfall. Ofte blir avfallet liggende igjen på bakken i nærheten av gruva, der vind og vann kommer til de miljøfarlige stoffene. Vinden bærer radongass og radioaktivt støv flere kilometer. Forurensset regnvann går ned i jorden og til slutt inn i grunnvannet, der radioaktiviteten kan gå videre inn i næringskjeden. Land som tilhører urfolk har også blitt brukt til å dumpe radioaktivt avfall og for å gjennomføre atomprøvesprengninger. Dette har resultert i massive miljøødeleggelser og radioaktiv forurensning.

I nordlige Saskatchewan i Canada er verdens største og mest konsentrerte uranforekomster som vi kjenner til. Her har man, rutinemessig og ved uhell, forurensset vann fra gruvedrift. Store fiskeressurser har blitt forgiftet og helsen til urfolk som lever av naturen i området blir stadig dårligere.

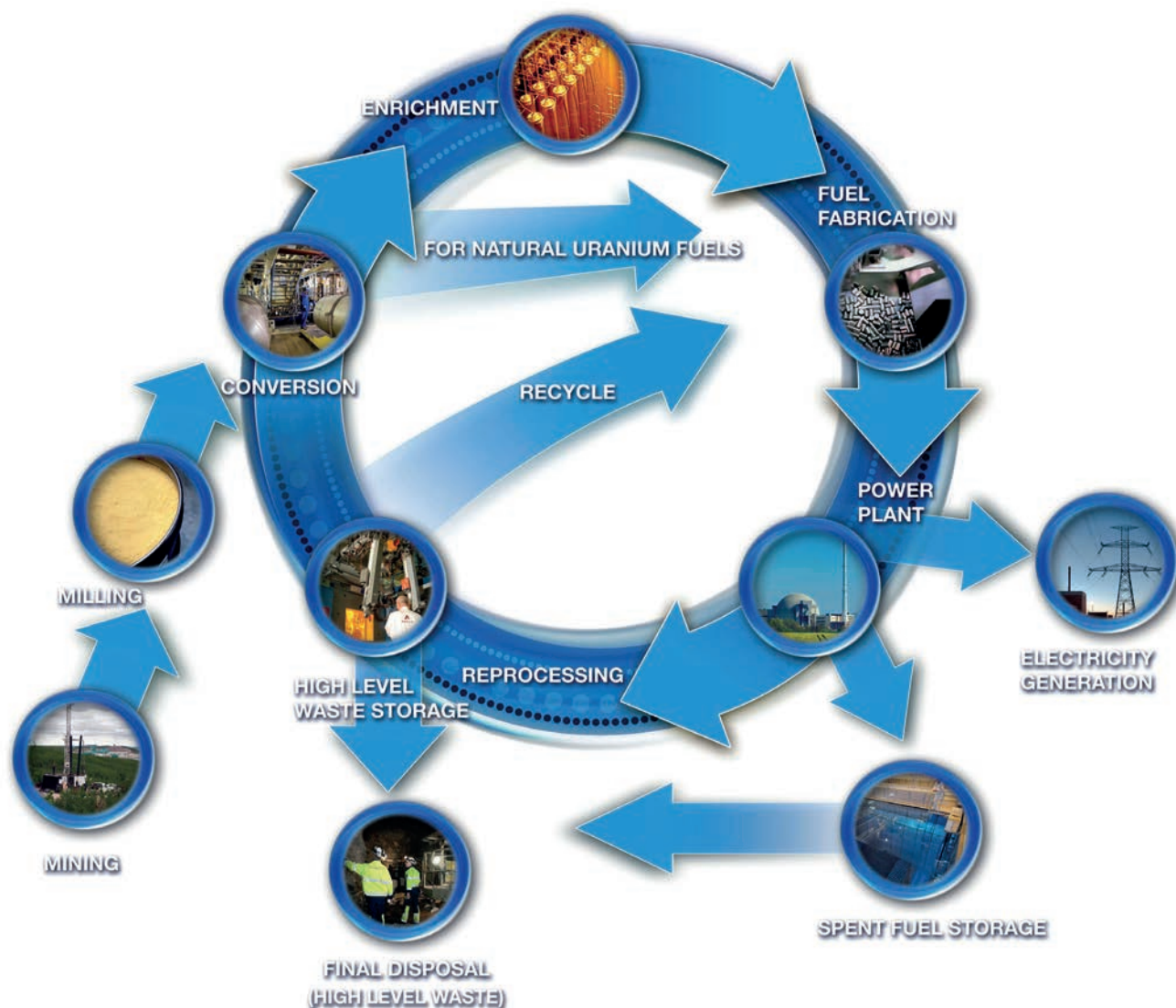
I Niger og Namibia ligger restprodukter fra uran igjen på bakken i ørkensanden. Det forurenser luft, mat og drikkevann for nomadiske stammene som beveger seg i området.

I sørvestlige USA har avfall fra gruvedrift som har vært på urfolks land, ødelagt helsen til hele samfunn. Det er ikke godt kjent, men den nest største atomulykken i amerikansk historie var utslippet av rester fra urangruvedrift i Rio Puerco-elven i New Mexico på 1980-tallet. Gruvearbeidere i USA har fått påvist mye høyere andel av kreft enn den generelle befolkningen. Forekomsten av lungekreft er så mye som 40 ganger større enn forventet i den generelle befolkningen. Arbeiderne ble ikke advart om radioaktivitetens farer.

Urankonsentrat

Det neste trinnet i prosessen er å male uranmalm til et fint pulver som deretter blir utvasket for å fjerne alle andre elementer og utvinne urankonsentrat, kjent som Yellowcake. Konsentratet består av 80 % av uranoksid og produseres for anvendelse i atomkraftverk eller til produksjon av atomvåpen. Rensing av uran genereres også store mengder av avfallsmaterialer som er giftige

Nuclear Fuel Cycle

© IAEA, AREVA, Cameco, Fortum, Posiva, TVO, WNA

og svakt radioaktive. Store mengder vann blir brukt i prosessen.

Ett eksempel er uranminen Olympic Dam i Australia, hvor gruvedriften krever opptil 30 millioner liter vann om dagen. I dag tas alt dette vannet fra en underjordisk vannkilde under den tørre jorden av Australias innland. Denne er samtidig den viktigste kilden til vann for beboere i avsidesliggende landsbyer. Olympic Dam gruvens enorme vannforbruk har allerede tømt naturlige kilder som en gang boblet opp til overflaten og som ga mennesker og vegetasjon liv i titusener av år. Noen kilder har allerede tørket ut.

Anrikning av uran

For at uran skal være nyttig for kjernekraft eller atom-

våpen trenger urankonsentratet å anrikes. Dette betyr at isotopen U-235 som er 0,7% av konsentratet, adskilles fra U-238. Uran som skal brukes i atomreaktorer krever anrikning til 3-5% U-235. For bruk i atomvåpen trengs en anrikning til over 80% (høyenriket uran). Anrikning av uran krever store industrielle prosesser som er dyre og krever store mengder energi for å fungere. Den billigste og mest vanlige metoden for anrikning er sentrifuger, som skiller de tyngre (U-238) fra de lettere (U-235) isotoper. Anrikning av uran krever store arealer og gjør det vanskelig for land å skjule sin anrikning. Samme type sentrifuger brukes til å anrike uran for kjernekraft som for atomvåpen, forskjellen ligger bare i graden av anrikning. Det er derfor relativt lett å produsere våpensterkt uran i et anlegg som opprinnelig ble utviklet for fremstilling av atombrensel.

DEN KJERNEFYSISKE BRENSELSKJEDEN

Opparbeiding

Når uran blir brukt i en atomreaktor dannet blant annet et nytt grunnelement, plutonium. Plutonium isotop Pu-239, som dannes av kort bestråling av uran i en reaktor, kan anvendes i atomvåpen. Gjennom en prosess som kalles opparbeiding, kan dette plutonium utvinnes fra kjernefysisk avfall. Denne fremgangsmåte er betydelig enklere enn ved anrikning av U-235. Ut av dette plutoniumet man utvinne nytt kjernebrensel (MOX). På denne måten får opparbeidelsesprosessen to bruksområder. Delvis produksjon av drivstoff for sivil kjernekraft og delvis separasjon av plutonium som kan brukes i atomvåpen.

Utarmet uran

Utarmet uran er et avfallsprodukt i prosessen med anrikning av uran for kjernekraft eller atomvåpen. Utarmet uran er et tett og tungt metall som er nesten dobbelt så tungt som bly. Disse egenskapene, og dets evne til å brenne ved kontakt med oksygen gjør det egnet for anvendelse i ammunisjon. Ammunisjon med utarmet uran har en enorm sprengkraft. Den kan brukes mot stridsvogner og bunkere, den skjærer det gjennom panser og stål som smelter av den intense varmen. En utarmet uran-prosjektil kan gå gjennom tre stridsvogner.

Utarmet uran kan gi helseskader av to grunner: det er et giftig tungmetall og avgir korttrekkende radioaktiv alfa-partikkel stråling. Utarmet uran har en ekstremt lang halveringstid på 4,5 milliarder år, dvs. etter ca. 4,5 milliarder år vil det være halvparten så radioaktivt som i dag. Dette betyr at når utarmet uran har kommet ut i naturen blir det i prinsippet værende i det uendelige.

Etter eksplosjonen legger partikler av utarmet uran seg på bakken som et fint støv. Partiklene trenger ned i jordsmonnet og grunnvannet, og de kan føres med vinden over lange avstander. Siden tidlig på 1990-tallet, har USA, Storbritannia og Australia brukt ammunisjon som inneholder utarmet uran i krigføring, hovedsakelig i Irak, men også i Afghanistan og på Balkan. I Irak og Afghanistan ligger partikler fra utarmet uran igjen i ørkensanden og virvles opp av vind og av folk som beveger seg i ørkenen. Folk inhalerer radioaktivt støv, som blir lagret i lungene og kan være der for livet. Partiklene kan også lagres i skjelettet, lymfeknuter, lever, nyrer og andre organer og vev. De kan også gå inn i hjernen, testikler og eggstokker og gjennom morkaken inn i fosteret. Den indre radioaktive strålingen kan, i tillegg til å gi kreft, også forårsake andre genmutasjoner.

En uranmine. Kilde: IAEA.

Atommakten 6: India

Teksten er en forkortet utgave fra Lær om atomvåpen, <http://laromkarnvåpen.se/no/hvor-finnes-atomvåpen/india/>

skrevet av Samuel Håkansson.

I 1974 gjennomførte India sin første prøvesprengning i det som ble hevdet å være en "fredelig kjernefysisk eksplosjon", og ikke en militær prøvesprengning. Prøvesprengningen ble møtt med sterk kritikk og internasjonale sanksjoner.

India erklærte seg først som en kjernevåpenstat i 1998, etter at landet gjennomførte en rekke prøvesprengninger av kjernevåpen ved Pokhran-anlegget i Rajasthan. Landet har et velutviklet sivilt og militært kjernefysisk program, som inkluderer minst ti reaktorer, uranutvinning, et urananrikningsanlegg, brenselproduksjon og avansert kjernefysisk forskning.

India er ikke en medlemsstat i Ikke-Spredningsavtalen (NPT), og har ikke signert og ratifisert den Fullstendige Prøvestansavtalen (CTBT). India er likevel anerkjent som å være en de facto-kjernevåpenstat ettersom landet besitter kjernevåpen, men som ikke hadde disse da NPT trådte i kraft i 1970.

Atomvåpenarsenal

Antallet kjernevåpen i det indiske arsenalet har ikke blitt publisert av indiske myndigheter, noe som skaper vanskeligheter i å estimere dets størrelse. På tross av at en kilde i det indiske forsvarsdepartementet i 2004 uttalte i avisen Defense News at India innen de neste 5-7 årene kunne besitte opptil 300-400 fisjons- og fusjonsvåpen i sitt arsenal, så er det få indikasjoner på et så stort indisk kjernevåpenarsenal ti år etter. I SIPRI Yearbook 2014 er deres estimer basert på beregninger av Indias beholdninger av plutonium av våpenkvalitet og antallet operative leveringsmidler med kjernevåpenkapasitet (1). Ved å benytte denne metoden, estimerer forfatterne en beholdning på mellom 90-110 kjernestridshoder, men nevner ikke hvor mange av disse som er operative eller lagret som reserver (2). Alle disse stridshodene er antatt å være strategiske kjernevåpen, på tross av at enkelte bekymringer har vært luftet rundt Indias utvikling av et nytt bakke-avfyrt kryssermissil (3).

"India er ikke en medlemsstat i Ikke-Spredningsavtalen (NPT), og har ikke signert og ratifisert den Fullstendige Prøvestansavtalen (CTBT)"

Leveringsmidler for kjernevåpen

Indias leveringsmidler for kjernevåpen forblir

hemmeligstemplett informasjon. På tross av at dette, antas det at Indias leveringsmetoder for tiden er delt mellom både ballistiske missiler og fly, med en mulighet for at Indias nyeste strategiske ballistiske ubåt (SSBN) også vil være bevæpnet med ballistiske missiler med kjernestridshoder. Dette vil i så fall gi India en fullstendig "kjernefysisk triade" bestående av luft-, land- og sjøbaserte leveringsmetoder for kjernevåpen.

"India utvikler minst tre sjøbaserte missilsystemer, som er designet for å kunne avfyres fra enten overflatefartøy eller ubåter."

Modernisering av kjernevåpen

Indias ambisjoner for sine kjernevåpen og deres kapasitet har økt raskt, og det er trolig at disse ambisjonene vil fortsette å øke. Indias forsvarsminister, Shri A. K. Anthony, lovet i februar 2007 å gjøre alt som var mulig for å kunne gi India en militær avskrekkingsevne som reflekterer Indias størrelse og geostrategiske posisjon. India har tidligere slått fast at landet er bekymret over samarbeid rundt missiler og kjernevåpen mellom Kina og Pakistan (4).

India utvikler minst tre sjøbaserte missilsystemer, som er designet for å kunne avfyres fra enten overflatefartøy eller ubåter. Med utviklingen av missilene Prithvi III ("Dhanush"), K-15 og K-4, vil India styrke den sjøbaserte delen av sin kjernefysiske triade. Den indiske marinen har i flere år testet missilet Prithvi III, et missil med 400 km rekkevidde, senest i november 2014 da det ble avfyrt fra et overflatefartøy (5). Rekkevidden på 400 km er kort, noe som betyr at fartøy som bærer dette missilet vil måtte bevege seg nær fiendtlige kystområder for å kunne nå mål lenger inn i landet, noe som vil gjøre skipene sårbare for oppdagelse og motangrep. Dette er en grunn til at kjernevåpen med kortere rekkevidde regnes som destabiliserende, da det vil skape et insentiv for å benytte kjernevåpnene dersom man føler seg direkte truet i området.

Siden 1985 har India utviklet et "Advanced Technology Vessel" (ATV) – en kjernekraftdrevet ubåt som trolig vil bære det ubåtavfyrte ballistiske missilet (SLBMet) Prithvi III. Modellen er inspirert av et design fra en sovjetisk ubåt som India leaset fra den tidligere Sovjetunionen mellom 1988-1991. På tross av at ubåten opprinnelig var planlagt for utplassering i 2007, nådde ubåtens 83 MW trykkvannsreaktor først kritisk operativt nivå i 2013. Per den 13. desember 2014, har ubåten nå også påbegynt sine første forsøk til sjøs, etter

at det forlot havnen i Visakhapatnam (6).

I 2008 inngikk India og USA en avtale, på tross av at India ikke er et medlem av NPT, som ville gi India ytterligere tilgang til kjernefysisk teknologi og materiale som ikke skal ha en rolle i sitt kjernevåpenprogram, mens som likevel kan brukes til å drive dette programmet fremover.

Beholdninger av spaltbare materialer

I følge et estimat over beholdningen av spaltbare materialer i rapport Global Fissile Material Report 2013 (7), utgitt av det Internasjonale Panelet for Spaltbare Material, ble det estimert at India i 2013 besatt den følgende beholdningen:

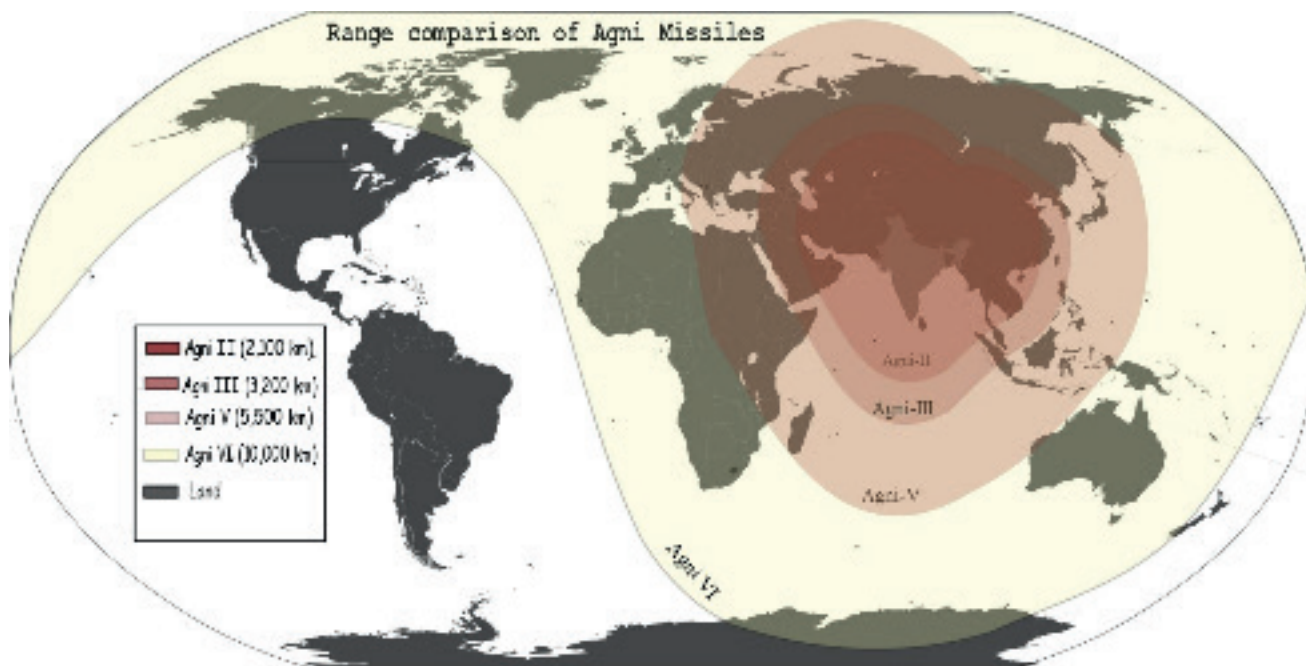
- Plutonium: 0,54 tonn plutonium av våpenkvalitet.
- Høyenriktet uran (HEU): 2,4 tonn høyenriktet uran (HEU).

Kjernevåpenenes rolle i nasjonal sikkerhetsstrategi

I 1999 publiserte den indiske regjeringen et utkast til en kjernevåpendoktrine som slo fast at Indias kjernevåpenkapasitet er til for å kunne avskrekke et kjernefysisk angrep, og at India vil følge en politikk der man bare vil bruke kjernevåpen til gjengjeldelsesformål. Utkastet slo fast at India gjennom dette innehar en "no first use" (ikke-førstebruk, NFU) politikk for

kjernevåpen, og at India bare vil opprettholde det minimale antallet kjernevåpen som man anser å se trengte for å avskrekke et fiendtlig angrep (også kjent som "minimal avskrekking" i faglitteraturen). Utkastet gjorde det også klart at India vil svare med kjernevåpen mot et kjernevåpenangrep dersom avskrekkingen ikke fungerer. I følge doktrinen fra 1999, er den indiske statsministeren ansvarlig for å avgjøre enhver bruk av kjernevåpen (8).

India har siden 1999 ved flere anledninger bekreftet sin lovnad om ikke-førstebruk, med andre ord å ikke være den første staten som benytter kjernevåpen mot en annen stat. Likevel er det tegn som tyder på at denne holdningen kan være i ferd med å endres. I 2003 publiserte India en uttalelse om "Operasjonaliseringen" av sin kjernevåpendoktrine, som slo fast at kjernevåpen også kunne benyttes som et motsvar på et "større angrep" med biologiske og kjemiske våpen, og ikke bare kjernevåpen som tidligere uttalt (9). Uttalelsen nevner ikke noe om et væpnet angrep fra ikke-statlige aktører, som har fortsatt å utgjøre en høy trussel mot India, særlig ettersom de ofte kommer fra pakistansk territorium. Dette har åpnet for spekulasjoner om at Indias lovnad om ikke-førstebruk kan bli revidert i fremtiden, ettersom den tradisjonelle kjernevåpenpolitikken har vist seg utilstrekkelig i å

Rekkevidden til Indias langrekkenende missiler.

avskrekke ikke-statlige bevæpnede angrep (10).

Mens Indias kjernevåpendoktrine har fortsatt å være relativt robust over det siste tiåret, skapte seieren til Bharatiya Janata Party (BJP) i Indias parlamentsvalg i 2014 uro over at Indias kjernevåpendoktrine ville kunne gjennomgå endringer over de neste årene. Indias nåværende statsminister, Narendra Modi, slo likevel fast at det ikke ville forekomme noe kompromiss om ikke-førstebruk. Likevel har usikkerheten rundt disse ulike holdningene skapt debatt og uro, med tanke på at BJP tradisjonelt har inntatt en mer aggressiv holdning til utenrikspolitik.

Det er rimelig å anta at Indias kjernevåpenprogram også vil kunne styrke Indias ønske om å få et permanent sete i FNs Sikkerhetsråd. De fire permanente medlemmene av Sikkerhetsrådet er i dag USA, Russland, Storbritannia, Frankrike og Kina – de fem lovlig anerkjente kjernevåpenstatene.

Kilder

- 1 Kile, Shannon N and Kristensen, Hans M. *Indian Nuclear Forces*. SIPRI Yearbook 2014, p. 322.
- 2 Ibid, s. 288.
- 3 Ibid, s. 326.
- 4 Norris, Robert C and Kristensen, Hans M. *India Nuclear Forces 2008*. Nuclear Notebook, Bulletin of the Atomic Scientist vol 64, Nr. 5 2008, s. 38-40.
- 5 Times of India, *Dhanush missile successfully test-fired*. 2014. <http://timesofindia.indiatimes.com/india/Dhanush-missile-successfully-test-fired/articleshow/45152928.cms>
- 6 Times of India, *India's nuclear*

Landsmøtet 2016

Landsmøtet finner sted lørdag 9. april i Tromsø.

Sted: Fyrhuset kurs- og konferansesenter, Åsgård universitetssykehus,
Åsgårdveien 9, 9016 Tromsø

Program:

Kl 1030-1230 Åpent møte:

- 69 år med Dommedagsklokken - John Gunnar Mæland
- Er et forbud mot atomvåpen innen rekkevidde? - Bjørn Hilt

Hvert innlegg på ca 30 minutter med 15 min. diskusjon

Kl 1230-1330 Lunsj

Kl 1400-1600 Landsmøte NLA 2016. Sakliste: se under.

Kl 1900- Middag og sosial samling. Sted annonseres senere. Påmelding nødvendig til: Tordis.Sorensen.Hoifodt@unn.no

Alle er velkommen til kveldsmat fredag 8.4 hos Tordis Sørensen Høifødt, Kveldstuavn 7, telefon 95934119.

Søndag 10.4. arrangers work-shops om utvalgte temaer.

Dagsorden Landsmøtet 2016

1. Valg av referent og møteleder
2. Innkalling til årsmøte og dagsorden
3. Referat fra årsmøte 2015 – godkjenning
4. Regnskap 2015
5. Årsrapport 2015 fra styret og studentgruppene
6. Handlingsprogram 2016
7. Budsjettforslag 2016
8. Valg av styreleder og styremedlemmer
9. Valg av valgkomite
10. Oppnevning av revisor

Ikkespredningsavtalens

Artikkel VI i historisk perspektiv

KIRSTEN OSEN
RÅDSMEDLEM
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Norges regjering føler seg bundet av NATOs strategiske konsept, men baserer forøvrig sin atompolitikk på Ikke-spredningsavtalen (NPT) fra 1968 der nedrustningsforpliktelsene er nedfelt i Art. VI. Regjeringen avviser likevel Det humanitære løftet som oppfordrer til snarlig og full implementering av Art. VI gjennom stigmatisering, forbud og eliminering av atomvåpen. Ut fra denne tilsynelatende selvmotsigelsen kan det være nyttig å se på den utviklingen som gjennom årene har skjedd i den offisielle tolkningen av Art. VI, og hvilke begrensninger og muligheter dette innebærer.

Artikkel VI

«Hver av partene i denne traktat forplikter seg til i oppriktighet å forhandle om **effektive tiltak** forbundet med en snarlig stans i det kjernefysiske våpenkappløp og **kjernefysisk**

nedrustning og om en traktat om alminnelig og fullstendig nedrustning under streng og effektiv internasjonal kontroll» (mine uthevinger). Det runde, diplomatiske språket tillater tolkning etter behov. I løpet av et halvt hundre år, fra NPTs forhandlingshistorie (1959–68) og frem til i dag, har det imidlertid utkrystallisert seg en legitim fortolkning der nedrustning er blitt ensbetydende med eliminering, og der traktaten om alminnelig og fullstendig nedrustning er blitt et ideelt mål som ikke forhindrer at forhandlinger om atomnedrustning føres separat. Som bakgrunn for disse endringene kan det være nyttig først å se på kilden til uttrykket «*alminnelig og fullstendig nedrustning*».

Alminnelig og fullstendig nedrustning.

I 1959, samme år som ideen til NPT ble lansert i FN-resolusjonen «*Prevention of the wider dissemination of nuclear weapons*», vedtok FN også en resolusjon «General and complete disarmament». Temaet for sistnevnte har røtter tilbake til den sovjetiske diplomaten Maxim Litvinov i 1927 (Rydell, 2009). I 1959 heter det at generalforsam-

1968 Jul 1 M London Moscow Washington

1025 Treaty on the non-proliferation of nuclear weapons.

Art. VI. Each of the Parties to the Treaty undertakes to pursue negotiations in good faith on effective measures relating to cessation of the nuclear arms race at an early date and to nuclear disarmament, and on a Treaty on general and complete disarmament under strict and effective international control.

lingen ut fra ønsket om å redde nåværende og kommende generasjoner fra en ny og katastrofal krig, håper at «*målet om alminnelig og fullstendig nedrustning under effektiv internasjonal kontroll vil bli utarbeidet i detalj og vedtatt snarest mulig*» (min utheving). Atomvåpen nevnes ikke i resolusjonsteksten, men fra forhistorien og presentasjonene av forslaget i FN – ved Selwyn Lloyd, britisk utenriksminister 1955-60 og Nikita Khrusjtsjov, leder av Sovjetunionen 1953-64 – fremgår at målet var parallell, full nedrustning av alle kjernefysiske og konvensjonelle våpen samt nedleggelse av alle militære styrker. Bare lette våpen for bruk av politiet skulle være tillatt. Man så ikke noe alternativ: Behovet for atomnedrustning var absolutt;

Nedrustning vs eliminering vs traktat om alminnelig og fullstendig nedrustning.

Ifølge diplomatene Bunn og Timerbaev (1995) kan ordet nedrustning brukes både om nedrustning mot null og om nedrustning inkludert null. Sistnevnte er ifølge dem vanligst, dvs. nedrustning = eliminering.

I preambelen til NPT (1968) omtales likevel nedrustning og eliminering i separate punkter og sammenhenger. Nedrustning nevnes sammen med stopp i rustningskappløpet, mens eliminering koples til alminnelig og fullstendig nedrustning som igjen betinges av internasjonal avspenning og tillit. Bunn og Timerbaev (1995) tolker

NATO's Deterrence and Posture Review 2012.

II. The Contribution of Nuclear Forces

“Nuclear weapons are a core component of NATO's overall capabilities for deterrence and defence alongside conventional and missile defence forces. (...) As long as nuclear weapons exist, NATO will remain a nuclear alliance.”

“The Alliance is resolved to seek a safer world for all and to create the conditions for a world without nuclear weapons in accordance with the goals of the Non-Proliferation Treaty (...)”

Vedtatt politikk om atomvåpen i NATO.

det krevde kontroll; men effektiv kontroll var bare mulig ved samtidig full konvensjonell nedrustning så intet behøvde å holdes skjult. Resolusjonen ble sponset av alle FNs nasjoner, angivelig første gang i historien, og vedtatt enstemmig både i førstekomiteen og generalforsamlingen (Document A/2419).

USA og Sovjetunionen utvekslet synspunkter om prinsipper for nedrustningsforhandlinger (McCloy-Zorin erklæringen 1961), men det hele strandet på praktiske detaljer. Ideen om alminnelig og fullstendig nedrustning har likevel blitt værende på FNs agenda som et overordnet rammemål for all nedrustning (Rydell, 2009). Formuleringen ble tatt inn i NPTs artikkel VI, men er i dag, som dokumentert nedenfor, ingen hindring for at atomnedrustning kan prioriteres og behandles separat. F.eks. ble INF- og START-avtalene mellom USA og Russland forhandlet uten kopling til konvensjonell nedrustning (Bunn og Timerbaev, 1995). De siterte dokumentene gir ikke dekning for å sette likhetstegn mellom «en traktat om alminnelig og fullstendig nedrustning» og et isolert forbud mot atomvåpen. Derimot kan et forbud komme inn som et effektivt tiltak for kjernefysisk nedrustning under det første ledd i Art. VI (se senere).

dette som to alternative veier til en atomvåpenfri verden, den første uten, den andre med gitte betingelser. (Som om de to leddene i Art. VI var forbundet med «eller» i stedet for «og».)

I Principles and Objectives (fra NPTs forlengelseskonferanse i 1995)

defineres NPTs mål som eliminering av atomvåpen, men fortsatt i samme setning som en traktat om alminnelig og fullstendig nedrustning: «*Reiterating the ultimate goals of the complete elimination of nuclear weapons and a treaty on general and complete disarmament under strict and effective international control.*»

I Advisory opinion on the legality of the use and threat of use of nuclear weapons (fra Den internasjonale domstolen i Haag 1996)

er «*nuclear disarmament in all its aspects*» (dvs eliminering) gjenstand for et eget, enstemmig vedtak uten henvisning til alminnelig og fullstendig nedrustning: «*There exists an obligation to pursue in good faith and bring to a conclusion negotiations leading to nuclear disarmament in all its aspects under strict and effective international control.*»

I handlingsplanen fra NPTs tilsynskonferanse 2000 er eliminering av atomvåpen og alminnelig og fullstendig

nedrustning tydelig skilt i separate punkter. Pkt. 6: *“An unequivocal undertaking by the nuclear weapon states to accomplish the total elimination of their nuclear arsenals leading to nuclear disarmament to which all States parties are committed under Article VI.”* Pkt. 11: *“Reaffirmation that the ultimate objectives of the efforts of States in the disarmament process is general and complete disarmament under effective international control.”*

Atomvåpenforbud som «effektivt tiltak for kjernefysisk nedrustning».

Under forhandlingene av NPT prøvde de atomvåpenfrie statene uten hell å få inn i Art. VI noen av de konkrete tiltakene som er viktige for nedrustning, så som et forbud mot atomtester, en traktat om fissilt materiale og et forbud mot bruk av atomvåpen (Bunn og Timerbaev, 1995). Selv om antallet atomvåpen er redusert, moderniserer atomvåpenstatene nå sine arsenaler, øyensynlig med tanke på å beholde dem i uoverskuelig fremtid.

Det er i denne situasjonen de atomvåpenfrie statene og sivilsamfunnet har lansert Det humanitære løftet om å arbeide for å stigmatisere, forby og eliminere atomvåpen. Et forbud i denne forbindelsen er ment som et «effektivt tiltak for kjernefysisk nedrustning» (= a ban treaty) i henhold til første ledd i Art. VI, ikke bare som «en kork i flasken» (= en fullverdig konvensjon) etter at atomvåpene er avskaffet.

Regjeringen er ikke oppdatert

Den legitime betydningen av Art. VI synes altså med årene å ha utviklet seg til en klar forpliktelse til å eliminere atomvåpen uansett konvensjonelle styrker og

internasjonale politiske forhold. Det virker som utenriksminister Børge Brende er mer i pakt med NPTs preambule fra 1968 enn med den senere utviklingen inkludert Haag-domstolens lovfortolkning i 1996, når han i interpellasjonsdebatten i Stortinget i juni 2014 sier at *«det i en situasjon med manglende politisk grunnlag ikke er realistisk med forhandlinger om en konvensjon mot atomvåpen»*. Han venter på et gunstigere politisk klima, men synes å se bort fra den avspennende og tillitsskapende betydningen av en gjensidig atomnedrustning (Rydell, 2009). Hovedbekymringen hans er NATO. Det er klart at Norge har forpliktelser overfor NATO, men forpliktelsene til NPT og vår alles forpliktelse til å ta vare på livet på jorda, må rage høyere enn forpliktelsene til NATOs strategiske konsept. I en demokratisk organisasjon som NATO burde det ikke bare være lov, men plikt til å si fra når organisasjonen er på ville veier.

Referanser

*Bunn, G. and Timerbaev, R.M. 1995, *Nuclear disarmament. How much have the five nuclear powers promised in the Non-Proliferation Treaty?* In J. Rhinelanders & A. Scheinman (eds), *At the Nuclear Crossroads*, pp.11-29.

*Document A/2419: *Declaration of the Soviet Government on General and Complete disarmament*, United Nations' General Assembly September 1959.

*Rydell, R. 2009, *Nuclear disarmament and general and complete disarmament*. In D. Krieger (ed), *The Challenge of Abolishing Nuclear Weapons*, Transaction Publ., New Brunswick, pp.227-242.

Returadresse:
NLA c/o Norges Fredsråd
Postboks 8940
Youngstorget 0028 Oslo

Vi trenger epostadressen din!
Vi vil nå flest mulig medlemmer per epost. Send en
epost til vassbotn@legermotatomvapen.no, så blir
det enklere for oss å nå deg.